

“ČITAM I SKITAM” – KVIZ ZA POTICANJE ČITALAČKIH NAVIKA KAO SUVREMENI PRISTUP KORISNICIMA DJEČJEG ODJELA GRADSKE KNJIŽNICE SUBOTICA

Bernadica Ivanković
Gradska knjižnica Subotica
bernadica@gmail.com

Sažetak

Suvremeno vrijeme nosi velike izazove u kojem knjižničari moraju pratiti sva zbivanja i odgovoriti izazovima moderne tehnologije, osmišljavajući pri tome nove programe za djecu s ciljem da zavole knjigu i čitanje. Dobar primjer iz prakse je Kviz za poticanje čitanja “Čitam i skitam” Gradske knjižnice Subotica, koji se od 2008. provodi na tri službena jezika Grada Subotice, a namijenjen je učenicima osnovnih škola. U radu ću opisati s kojim ciljem je osmišljen ovaj program, kako je izgledao na samom početku te koje je promjene tijekom proteklih godina pretrpio osluškajući potrebe djece, a sve u cilju druženja s knjigom na suvremeni i prijemčiv način za učenike.

Ključne riječi: *Čitam i skitam*, kviz, poticanje čitanja, djeca osnovnoškolske dobi, on-line upitnik, suvremeni pristup

Uvod

Gradska biblioteka Subotica – Szabadkai Városi Könyvtár – Gradska knjižnica Subotica (u daljnjem tekstu Gradska knjižnica Subotica),¹ utemeljena davne 1890. godine radi prikupljanja, čuvanja i davanja na korištenje monografskih i periodičnih publikacija, nalazi se u središtu grada, odmah pokraj

¹ Odlukom Gradske skupštine službeni naziv knjižnice je trojezičan Gradska biblioteka Subotica – Szabadkai Városi Könyvtár – Gradska knjižnica Subotica, te na ćirilici i latinici i nema kraći oblik.

veličanstvene Gradske kuće. Smještena u zgradi nekadašnje Gradske kasine koju je projektirao poznati arhitekt Ferenc Raichl u neobaroknom stilu, pored osnovne djelatnosti nudi i druge programe i aktivnosti svima zainteresirani na tri službena jezika grada Subotice: srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku.

Gradska knjižnica Subotica raspolaže s oko 309.000 knjiga, a rad s korisnicima je organiziran u dva posudbena odjela (za djecu i odrasle), na znanstvenom i zavičajnom odjelu, u tri čitaonice, deset ogranaka i posebnoj zbirci stare i rijetke knjige. Posebna pažnja se svakako posvećuje djeci, stoga brojni poticaji i programi u Knjižnici stižu upravo s Dječjeg odjela. Na Dječjem odjelu su zaposlene i tri informatorice čiji je zadatak da brojnim programima i aktivnostima populariziraju knjigu i čitanje kod djece od najranije dobi do kraja osnovne škole. Dokazano je da djeca koja još u vrtiću, a potom i u školi dolaze u knjižnicu te aktivno sudjeluju u aktivnostima koje su za njih priređene, rado čitaju i kasnije kad uplove u krizne i uzburkane tinejdžerske vode, ili se pak vraćaju knjizi i čitanju nakon što iz njih isplove. Rad s djecom je ulaganje u budućnost, čiji su rezultati tek kasnije vidljivi. Kao i sve ostale aktivnosti u knjižnici, informatorice djeluju na sva tri službena jezika Grada Subotice (srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku).

Značenje knjige i čitanja

Čitanje je veoma bitna funkcija svakog čovjeka. Ono ubrzava razvoj i utječe na složenost mozga kod djece. To je postupak stjecanja znanja i razvoja osobe, kako osobnog, tako i društvenog. Čitanje je osnova duhovnosti, a kao rezultat dolazi znanje. Nekada je čitanje bilo povlastica manjeg broja prosvijećenih i bogatih ljudi, danas je ono nužnost i ne može se zamisliti ljudski razvoj bez znanja ove vještine. Sposobnost čitanja je tijesno povezana s tim koliko će mlada osoba dobiti od svog školovanja i života uopće. Stoga je bitno kod djece već od malih nogu usaditi ljubav prema knjizi i čitanju te razvijati čitalačke navike. U tom značajnom zadatku stasavanja novih čitalačkih naraštaja, pored roditelja, bliskog okruženja i škole, važnu ulogu ima svakako i knjižnica.

Mogućnosti su brojne, a ovise najprije o kreativnosti i volji knjižničara.

Što je kviz za poticanje čitanja?

Nakon ukidanja “Čitalačke značke”,² u Subotici se pokazala potreba za osmišljavanjem novog programa koji bi nadomjestio stvorenu prazninu, a sve u cilju populariziranja knjige i čitanja kod učenika osnovnoškolske dobi. Pri tome, program je trebao biti moderan i prijemčiv za nove naraštaje koji se sve više okreću drugim medijima, napuštajući ili se uopće i ne upoznavši s knjigom.

Po uzoru na Nacionalni Kviz za poticanje čitanja koji organiziraju Knjižnice grada Zagreba, a u kojem su svake godine sudjelovali i učenici koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u Subotici i okolici, Katarina Čeliković, informatorica Dječjeg odjela Gradske knjižnice Subotica osmislila je Kviz za poticanje čitanja koji je nazvan “Čitam i skitam”. Osmišljen kao akcija kojom Gradska knjižnica Subotica želi knjigu vratiti mladim čitateljima, a čitatelje knjižnici, očekivao se masovniji odaziv djece osnovnoškolske dobi.

Kviz “Čitam i skitam” prvi put je proveden 2008. godine. Po istovjetnim načelima proveden je na sva tri službena jezika Grada Subotice: srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku, u veljači i ožujku na Dječjem odjelu Gradske knjižnice kao i u svim gradskim i prigradskim ograncima. Do sada je ostvareno ukupno 6 Kvizova jer je jedne godine (2010. godine) načinjena stanka. Od prvog oblika 2008. do posljednjega ovogodišnjeg 2014. godine, Kviz je usavršavan i mijenjan uzimajući u obzir iskustvo s terena te potrebe, želje i interese mladih čitatelja, a sve u cilju da bude što bolji, prijemčiviji i bliži djeci, kojima je i namijenjen.

Iako nije dugo razdoblje, svega šest godina, bit će zanimljivo predstaviti sve inačice i promijene Kvizova “Čitam i skitam”.

Način provedbe kviza

Kviz “Čitam i skitam” osmišljen je kao mogućnost druženja s knjigom na jedan drugačiji način prilagođen uzrasnoj dobi i interesima djeteta. Za sudjelovanje u Kvizu bilo je potrebno pročitati određene naslove i nakon toga popuniti Upitnik koji je prve četiri godine tiskan na papiru, a nakon toga u obliku on line upitnika. Prvotni, tiskani upitnici bili su različiti za djecu različite dobi, tako su postojali upitnici na četiri razine: za djecu prvog i drugog,

² Projekt koji ima za cilj njegovanje i širenje čitalačke kulture mladih. Ostvarivao se na području Republike Srbije kao natjecanje djece koja su trebala pročitati određeni broj književnih djela s popisa i voditi čitalački dnevnik.

zatim trećeg i četvrtog, potom petog i šestog odnosno sedmog i osmog razreda osnovne škole, što je ukupno 4 vrste upitnika na sva tri službena jezika Grada Subotice (srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku), a to je ukupno 12 različitih upitnika.

Iako se na prvi pogled čini da je bilo mnogo različitih varijanti upitnika, svi su bili rađeni po istom načelu. Zadaci su bili složeniji za svaku iduću razinu, ali su svakako bili zanimljivi, lagani i prihvatljivi za djecu kao dodatna aktivnost, kako ne bi došlo do odustajanja i prije samog početka Kviza. Želja organizatora i cilj Kviza je bilo zainteresirati djecu da (ponovno) čitaju i druže se s knjigom.

Svaki upitnik sadržavao je 5 pitanja ili područja.

Prvo pitanje bilo je posvećeno narodnoj književnosti ili se odnosilo na neki značajni jubilej i godišnjicu. Primjerice, prve, 2008. godine, Kviz je bio posvećen Dositeju Obradoviću na srpskom jeziku, Mátyásu Királyu (Matiji Korvinu) na mađarskom jeziku i Balintu Vujkovu na hrvatskom jeziku pa su i pitanja ili zadaci sukladno dobi bili nadahnuti ovim osobama. Za uzrast prvi i drugi razred djeca su trebala pročitati jednu bajku ili basnu spomenutog autora ili sakupljača, navesti koja im je bila najljepša i nacrtati ju. Dok su djeca na najstarijoj razini pored naslova bajke ili basne trebala zapisati i naslov knjige, mjesto izdavanja, godinu i izdavača kao i pouku te objašnjenje tko je bio taj čovjek.

Drugo pitanje je bilo iz poezije. Djeca sve manje čitaju poeziju, osim one obvezne na nastavi. Želja nam je bila razviti ljubav djeci prema ovoj vrsti književnosti, pomoći im da je bolje razumiju te da otkriju njene vrijednosti i važnost čitanja iste. Tako su najmlađi trebali odabrati omiljenu pjesmu ponuđenog pjesnika te prepisati najljepši stih, a što su sudionici Kviza bili stariji dobivali su i dodatne zadatke. Primjerice, da napišu najosnovnije podatke o knjizi, ali i o čemu pjesnik pjeva u odabranoj im pjesmi.

Treće pitanje je pripadalo prozi (roman, bajka, pripovijetka i slično). Kao i u prethodne dvije razine, zadaci su bili stupnjevani od najosnovnijih informacija do iskazivanja osobnog doživljaja ponuđenog djela.

Četvrto pitanje posvećeno je dječjoj periodici, časopisima. S obzirom da se na odjelu nalaze časopisi za djecu na sva tri službena jezika (srpski, mađarski i hrvatski) želja nam je da ih djeca uzmu u ruke, prelistaju i upoznaju s njima, i da pri tome borave na Dječjem odjelu. Zadaci su bili jako jednostavni, ali su ipak zahtijevali određeno vrijeme čitanja časopisa i boravka na odjelu. Smatrali smo da će to znatno pomoći onoj djeci koja uopće ne dolaze u Knjižnicu, nego za njih knjige posuđuju roditelji, da ipak izađu iz svoje udobnosti

i upoznaju se s Knjižnicom, koja osim knjiga nudi i druge zanimljive programe. Svakako bi na taj način prebrodili strah, ukoliko ga ima, prihvatili ovo okruženje kao jedno ugodno okruženje gdje mogu često boraviti i dobro se osjećati. Jedan od dugoročnih ciljeva bio je i povećana razina čitanja i stvaranje čitalačkih navika jer djeca boraveći u takvoj sredini okružena drugom djecom koja su veoma pozitivna i čitaju poželjet će i sami pročitati i nešto više od obvezne lektire.

Posljednje, peto pitanje najčešće je bilo zabavnog karaktera ili posvećeno nekom zanimljivom događaju ili obljetnici. Primjerice, u Međunarodnoj godini astronomije³ najmlađa djeca su trebala nacrtati nebo noću, a nešto stariji odgovoriti na nekoliko pitanja (Kako se zove instrument za promatranje zvijezda, koji je planet najveći i slično). Odgovore su trebali potražiti u ponuđenim knjigama. Također, u godini kada je Gradska knjižnica Subotica obilježavala 120 godina postojanja,⁴ pitanja su bila vezana za usluge koje Knjižnica pruža i slično.

Sva pitanja u prvotnim tiskanim upitnicima bila su laka i prilagođena dobi djeteta, ali je ipak, da bi se odgovorilo na njih, bilo potrebno pročitati zadano štivo, odnosno držati knjigu ili časopis u ruci. Cilj nam je bio da djeca ne odustanu prije nego i započnu, da se ne obeshrabre, nego da rado sudjeluju u Kvizu. Stoga su pitanja bila lagana, zanimljiva i gdje god je to bilo moguće i kreativna.

Na kraju Kviza djeci su bile započete određene rečenice gdje se očekivalo da ih dovrše svojim osobnim stavom. Primjerice: Volim čitati jer..., Knjiga je..., Volim Knjižnicu jer..., U knjižnici bih volio... i slično.

Potom je slijedio dio s podacima djeteta i škole koju pohađa.

Osvremenjivanje Kviza uvođenjem online upitnika

Tijekom godina Kviz je usavršavan i mijenjan sukladno potrebama, zanimanju i mogućnostima. Osluškujući iskustva i dojmove s terena, uvedene su svake godine manje izmjene, a sve u cilju da Kviz za poticanje čitanja “Čitam i skitam” bude izanimljiviji i pristupačniji. Mijenjani su plakati, od onih prvih koji su bili djelo László Antal, napravljeni su novi, možda prihvatljiviji

³ Međunarodni astronomski savez (IAU) i organizacija UNESCO proglasili su 2009. godinu Međunarodnom godinom astronomije (International Year of Astronomy, IYA 2009). Povod je bio obilježavanje 400. godišnjice prvoga astronomskog promatranja uz pomoć teleskopa kojeg je proveo Galileo Galilei.

⁴ Gradska knjižnica Subotica je utemeljena 1890. godine.

dječjem oku. Na internetskoj stranici Knjižnice postavljeni su upitnici u pdf formatu, odakle su se mogli otisnuti i tako skratiti jedan dolazak u knjižnicu, osobito za one koji daleko stanuju ili su već preuzeli upitnik pa su ga izgubili ili pogriješili.

Nakon četvrte godine, tijekom koje je obavljeno ispitivanje terena, odlučeno je da je potrebno Kviz "Čitam i skitam" osuvremeniti i dodatno prilagoditi novim tehnologijama i naraštajima djece. Primijetili smo da je u opadanju broj djece koja aktivno dolaze u knjižnicu. Raznim programima i aktivnostima taj smo postotak umanjivali, ali je bila prisutna stalna tendencija opadanja broja čitatelja. Znajući da suvremena tehnologija i mediji odvrću pažnju od knjige, htjeli smo ih uzeti za suradnike i njihove dobre strane iskoristiti u našu korist. Tako smo se odlučili povezati suvremeno i tradicionalno, knjigu i internet i osmislili smo online upitnik za Kviz "Čitam i skitam" koji je prvi put korišten 2013. godine.

Dobra iskustva vidjeli smo i u Knjižnicama grada Zagreba⁵ koja smo primijenili i prilagodili našim uvjetima. Budući da se Kviz za poticanje čitanja "Čitam i skitam" u Subotici ostvaruje na sva tri službena jezika Grada Subotice (srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku), trebalo je osmisliti sustav koji će odgovarati našim potrebama.

Umjesto dosadašnjih 12 upitnika (po četiri razine na tri jezika), osmišljen je Kviz koji će biti jedinstven za sve uzrasne dobi. Budući da je 20. prosinca 2012. godine, na dan kada je obilježena 200. obljetnica prvog izdanja zbirke pripovjedaka "Bajke za djecu i dom" braće Grimm, započela Godina Grimma,⁶ odlučili smo Kviz "Čitam i skitam" posvetiti ovoj temi koja je aktualna za sva tri jezična područja u našem gradu.

⁵ Knjižnice grada Zagreba 2011. godine Nacionalni Kviz za poticanje čitanja realiziraju prvi put pomoću online upitnika na mrežnim stranicama Knjižnica. Kviz je posvećen u čast 100. obljetnice rođenja pjesnika Grigora Viteza.

⁶ Bajke braće Grimm, Jacoba (1785-1863) i Wilhelma (1786-1859), spadaju u najpoznatija djela njemačke književnosti. Stekla su svjetsku slavu i tako ušle u riznicu europske dječje književnosti. U povodu 200. rođendana prvog izdanje "Bajki za djecu i dom" (20. prosinca 2012.) Njemačka turistička zajednica (DZT) je zajedno s regionalnom turističkom organizacijom Hessen Agentur uzela tu obljetnicu kao povod da kod turista zainteresiranih za kulturu probudi zanimanje za putovanje u Njemačku. Otuda se u cijelom svijetu obilježavala Godina Grimma. Inače, priče "Bajke za djecu i dom" doživjele su bezbrojna izdanja i mnoge prerade, prevedene su na više od 170 svjetskih jezika i pored Lutherove verzije Biblije smatraju se za najpoznatije djelo povijesti njemačke književnosti.

Tako je V. po redu Kviz za poticanje čitanja "Čitam i skitam" bio jedinstven i drugačiji po mnogo čemu. Od 12 varijanti u papirnom tiskanom obliku, promijenio se u online upitnik s jedinstvenim pitanjima za svaku uzrasnu dob i jezik.

Pristupili smo izradi softvera, programa za Kviz, a sredstva smo osigurali sudjelujući na natječaju Erste banke.

Popunjavanje online upitnika je mnogo brže i lakše od dosadašnjeg Kviz-a. Za svako pitanje djeci su ponuđeni odgovori te treba označiti jedan ili više točnih odgovora, ili odabrati ga pomoću padajućeg menija. Online upitnik se može rješavati koliko dugo hoćete, prekinuti ga i nastaviti poslije par dana. S istog računala može se popuniti više prijava, ali kad se jednom pošalje, nema mogućnosti poslati se još jednom jer s jednim brojem članske iskaznice može se sudjelovati samo jednom. Stoga postoje stalna upozorenja prije slanja ili prelaska na drugu stranu, da se popune sva polja i provjeri do tada napravljeno. Nakon slanja upitnika, dobije se potvrda da je on poslan.

Djeca su veoma dobro prihvatila novi izgled Kviz-a "Čitam i skitam". Svidjelo im se što moraju koristiti računalo i nije se osjećao gotovo nikakav otklon što prije toga ipak moraju nešto i pročitati. Stoga, smatramo da je ovo povezivanje i osuvremenjivanje upitnika bilo iznimno korisno i da će na ovaj način nove tehnologije samo pozitivno utjecati na djecu i pomoći da se popularizira knjiga i čitanje.

Plan čitanja po godinama

2008.

Kviz je posvećen Dositeju Obradoviću na srpskom jeziku, Mátyásu Királyu (Matiji Korvinu) na mađarskom jeziku i Balintu Vujkovu na hrvatskom jeziku.

Pored glavne teme, djeca su trebala pročitati i djela drugih književnika.

2009.

Kviz je posvećen Godini astronomije.

Pored glavne teme, djeca su trebala pročitati i djela određenih književnika.

2011.

Kviz je posvećen 120. obljetnici postojanja Gradske knjižnice Subotica.

Pored glavne teme, djeca su trebala pročitati i djela određenih književnika.

2012.

Kviz nema posebnu temu kojoj je posvećen, potrebno je pročitati određena djela sukladno jeziku i dobi djeteta.

2013.

Uvodi se online upitnik i pitanja su istovjetna na sva tri jezika i sve dobne skupine.

Kviz je održan pod sloganom “Jedinstveni svijet priča”, a posvećen je obilježavanju Godine Grimma. Stoga su djeca trebala pročitati određene bajke braće Grimm.

2014.

Kviz je održan pod sloganom “Promatrajmo narode kroz priču” te su djeca trebala pročitati ponuđene bajke naroda svijeta (Indijanci, Japan, Rusija, Finska i Italija).

Pitanja su i dalje ista za sve uzrasne dobi.

Sudionici u programu

U kvizu sudjeluju učenici osnovnih škola Grada Subotice, članovi Gradske knjižnice.⁷ Kako nitko ne bi bio u nepovoljnom položaju zbog ovog uvjeta, Gradska knjižnica Subotica svake godine odobrava značajan popust za učenike osnovnih škola tijekom trajanja Kviza u iznosu od oko 65 posto na iznos članarine (što je u ovom slučaju 300 umjesto 800 dinara za godišnju članarinu). Kviz traje od 1. veljače do 31. ožujka i ovi uvjeti su isti svake godine, stoga osnovci i njihovi roditelji mogu planirati svoje učlanjenje ili produžetak članstva u ovom razdoblju. S obzirom da članarina važi samo na Dječjem odjelu, učenicima završnog razreda (osmi razred) se dopušta da s ovom članskom iskaznicom mogu i tijekom prvog polugodišta u srednjoj školi koristiti i Posudbeni odjel za odrasle, kako bi u potpunosti iskoristili članarinu.

Čitanje i korištenje knjižnice ne bi smjelo biti povlastica, nego jednaka mogućnost svim ljudima, bez obzira na godine, zdravstvene sposobnosti, spol, rasu, socijalno podrijetlo, vjersko opredjeljenje, mjesto u kojem žive i slično. Knjižnice bi trebale biti dostupne svima jer bez obrazovanja nema ni osobnog, ali ni napretka društva u cjelini. Ovo je mali doprinos stavu da bi svi trebali imati ista prava i mogućnosti.

⁷ Grad Subotica, skupa s 18 prigradskih mjesta, ima 21 osnovnu školu.

Faze Kviza “Čitam i skitam”

Iako Kviz za poticanje čitanja “Čitam i skitam” traje svega 2 mjeseca, koliko je vidljiv za javnost, to je cjelogodišnji projekt koji ima nekoliko faza:

1. Pisanje projekta i javljanje na natječaje

Zbog obimnosti programa i troškova, potrebno je sudjelovati na natječajima kako bi se osigurala bar određena početna sredstva i održivost projekta. U ove svrhe potrebno je pribaviti i recenzije.

2. Priprema Kviza

Najobimnija faza u kojoj se priprema sva građa. Najprije se osmišljava tema Kviza, priprema knjižni fond koji prati Kviz, osmišljavaju i tiskaju plakati, graničnici za knjige, promo materijal, priprema materijala i dopisa za škole, osmišljavaju pitanja... Ukoliko se dobro pripremi ova faza, mnoge poteškoće koje bi kasnije mogle proisteći, bit će preskočene.

3. Postavljanje online upitnika na internetsku stranicu Knjižnice

U ovoj fazi se i testira Kviz. Prve tri faze se ostvaruju krajem godine i u siječnju jer sam Kviz počinje 1. veljače.

4. Promocija i početak Kviza

Dana 1. veljače organizira se konferencija za sredstva javnog priopćavanja na kojoj se predstavlja Kviz “Čitam i skitam”, tema i način održavanja. Od toga dana djeca mogu popunjavati online upitnik i tako sudjelovati u Kvizu.

5. Predstavljanje Kviza “Čitam i skitam” na Aktivu ravnatelja osnovnih škola

Značajna aktivnost je upoznati ravnatelje svih osnovnih škola s Kvizom, temom, načinom provedbe, njegovim značenjem te pozvati ih na suradnju. Ovdje se ugovaraju i prvi termini odlaska u škole.

6. Popularizacija Kviza

Ovo je najvažnija faza, iziskuje mnogo vremena i truda, dosta terenskog rada i materijala. Informatorice Dječjeg odjela animiraju djecu, učitelje i nastavnike da sudjeluju u Kvizu. To čine pojedinačno na Odjelu, grupno kad odlaze u školu. Promocije mogu biti u velikim dvoranama ili učionicama u njihovim školama, na satu materinjeg jezika, ali i u Gradskoj knjižnici gdje djeca mogu doći pojedinačno ili organizirano sa školom.

Animacija se radi i u sredstvima javnog priopćavanja slanjem dopisa, informacija, gostovanjem u emisijama, pozivanjem da prisustvuju nekom satu obrade Kviza, ali i na internetskoj stranici i FB profilu Gradske knjižnice Subotica.

7. Akcijsko učlanjivanje učenika

Tijekom trajanja Kviza, učenici osnovnih škola mogu se učlaniti ili obnoviti članstvo po povoljnijim uvjetima.

8. Priprema nagradnog fonda

Obilazak sponzora koji u robi ili novcu osiguravaju nagrade za sudionike Kviza.

9. Postavljanje nagrada u izlog Knjižnice

Dobra motivacija za djecu, ali i podsjećanje na rokove je postavljanje nagrada u izlog Knjižnice.

10. Obrada pristiglih upitnika

Nekada se ručno morala provjeravati točnost upitnika. Danas je program tako napravljen da se ova informacija automatski dobija pomoću računala. Preostaje još provjera ima li djete važeću člansku iskaznicu.

11. Priprema završne priredbe i javnog izvlačenja

Potrebno je istodobno tijekom trajanja Kviza osmisliti program, pozvati goste i pripremiti sve detalje vezane za javno izvlačenje nagrada koje je uvijek 2. travnja na Međunarodni dan knjige za djecu.

12. Priprema nagradnog izleta

Istodobno treba osmisliti gdje će se putovati na izlet, organizirati prijevoz i pripremiti ulaznice i sve potrebne detalje za izlet.

13. Javno izvlačenje nagrada

Kruna dvomjesečnog Kviza je završna priredba i javno izvlačenje nagrada koje je uvijek veselo i traži se mjesto više. Organizira se u Gradskoj knjižnici Subotica.

14. Objava dobitnika

Objava popisa nagrađenih treba biti brza i na sva tri jezika. Dostavlja se sredstvima javnog priopćivanja, svim školama, postavlja se na panoje na Dječjem odjelu, internetskoj stranici i FB profilima Gradske knjižnice Subotica.

15. Izlet

Organiziranje jednodnevnog izleta na neku zanimljivu lokaciju.

16. Pisanje izvješća

U cilju održivosti projekta veoma važna faza je pisanje izvješća svima koji su na neki način sudjelovali u ostvarenju, kao i slanje zahvalnica.

17. Suradnja s medijima

Najznačajnija faza koja nije posljednja, nego se proteže tijekom cijele godine u svim fazama Kviza.

Zbog značenja, dobro je detaljnije predstaviti određene faze Kviza.

Završna svečanost i nagrade

Po završetku Kviza (31. ožujka), Gradska knjižnica priređuje završnu svečanost i javno izvlačenje nagrada za sudionike koji su točno popunili upitnik. Djeca su popunjene upitnike predavala na Dječji odjel Gradske knjižnice u Subotici kao i u sve ogranke Knjižnice u prigradskim mjestima.⁸ Prvotni tiskani upitnici su pojedinačno pregledavani. Po prelasku na online upitnik, osmišljen je računalni program koji automatski obrađuje upitnik i svrstava ga u točne ili netočne. U izvlačenju mogu sudjelovati samo točno popunjeni upitnici s važećom članskom iskaznicom.

Tijekom trajanja Kviza organizirana je kampanja pribavljanja nagrada za Kviz. Glavna nagrada je uvijek bicikl, a od stalnih nagrada tu su svakako knjige i nagradni izlet. Prijatelji Kviza, sponzori, daruju Gradskoj knjižnici nagrade u vidu robe koja je prikladna za djecu. To su uglavnom razne ulaznice za kino i kazališne predstave, ulaznice za ZOO vrt, USB memorije, lopte, roleri, klizaljke, paketi slatkiša, sokovi, školski pribor, društvene igre, rančevi, Mc donald's obroci, majice i drugo. Prvih par godina fond nagrada je bio 100 komada, a sada je već dosegnuo znamenku od 165 nagrada.

U cilju boljeg upoznavanja djece s nagradama te populariziranju samog Kviza, nagrade se postavljaju u izlog Dječjeg odjela Gradske knjižnice Subotica posljednja tri tjedna trajanja Kviza. To su i najfrekventiji tjedni u Kvizu kada djeca osobno, ali i organizirano sa školom dolaze u Knjižnicu na obradu Kviza. Veoma dobar poticaj da sudjeluju u njemu, što znači i pročitaju određene naslove knjiga, svakako su i nagrade koje vide u izlogu Knjižnice. Pri tome, Knjižnica se nalazi u samom središtu grada, što je veoma dobra lokacija jer se i drugi prolaznici mogu upoznati s aktivnostima i prijateljima Knjižnice.

Izvlačenje nagrada je uvijek javno na isti datum: 2. travnja, kada obilježavamo Međunarodni dan knjige za djecu. Gradska knjižnica Subotica se 2014. godine priključila svjetskom obilježavanju ovog nadnevka te je VI. Kviz za poticanje čitanja "Čitam i skitam" ostvarila pod sloganom "Promatrajmo narode kroz priču" koji je odabrao IBBY – Međunarodno vijeće književnosti za djecu i mlade (International Board on Books for Young People). Kviz je za prethodnih pet godina dobio svoje mjesto na nacionalnoj razini te je srbijanska sekcija IBBY-ja odlučila da Subotica bude domaćin proslave za Srbiju 2. travnja – Međunarodnog dana knjige za djecu. To je bila svojevrsna potvrda rada i kvalitete ovoga Kviza.

⁸ Gradska Knjižnica Subotica ima 12 prigradskih ogranaka, od kojih je 8 aktivno. Međutim, informatorice Dječjeg odjela su tijekom trajanja Kviza nekoliko puta posjetile svaku školu kako se ne bi osjetio nedostatak informacija i pomoći u onim mjestima gdje ne postoji ogranak Knjižnice.

Završna svečanost se organizira u čitaonici Znanstvenog odjela Gradske knjižnice u podne, međusmjerni kako bi mogla doći sva zainteresirana djeca. Izvlačenju nagrada prethodi određeni program koji se svake godine priprema sukladno temi Kviza. Najčešće je to svojevrsna interaktivna predstava glumaca Dječjeg kazališta u kojoj sudjeluju i djeca koja dođu na svečanost ili neke plesne točke na zadanu temu. Manifestacija obvezatno počinje himnom Kviza koju je napisao Subotičanin Marjan Kiš, a uglazbio i aranžman priredio Slobodan Ivković.⁹ Izvlačenju nagrada prisustvuju i predstavnici Grada Subotice.

Himna Kviza “Čitam i skitam”:

ČITAJ, SKITAJ, KNJIGU PITAJ

Zašto panda gricka bambus
Što je nebo plave boje
Zašto pesnik pesmu piše
Reći će ti knjige tvoje.
Baš su knjige pametnice
Velike, srednje a i male
Sve su radost, sve su melem
Za te klince radoznale.

Zašto Sunce noću spava
Zašto danju spava sova
Od čega je čokolada
Kazaće ti knjiga nova.
Ako ne znaš ti potraži
Slova će ti puno reći
Kad si sam i nemaš kuda
U knjizi ćeš druga steći.

Zato čitaj svakog dana
Pitaj knjigu sve što želiš
Radost, sreću, čak i tugu
Možeš sa njom da podeliš.
Ona će ti biti verna
Kao kuca sa tvog praga
Pokloni je svom drugaru
Uspomena to je draga.

R:
Čitaj, skitaj, knjigu pitaj!
Pođi s njom na putovanje
Družite se na tom putu
Jer ti knjiga daje znanje!

Marjan Kiš

Najzanimljiviji ili najviše čekani trenutak je samo izvlačenje nagrada koje se provodi tako da djeca prisutna u sali izvlače nagrade.

Popis nagrađenih sudionika Kviza objavljuje se na internetskoj stranici Gradske knjižnice Subotica, sva tri FB profila Knjižnice, na Dječjem odjelu, a dostavljaju se i sredstvima javnog priopćivanja i svim osnovnim školama.

⁹ Pjesma “Čitaj, skitaj” (tekst: Marjan Kiš, glazba i aranžman: Slobodan Ivković, pjeva: Lidija Ivković i zbor OŠ “Ivan Goran Kovačić”) snimljena je na CD-u Klincijada koji je izdala PU “Naša radost” 2008. godine. Snimljena je na srpskom i mađarskom jeziku.

Nagradni izlet

Jedna od stalnih nagrada Kviza je besplatni jednodnevni izlet. Naziv Kviza je “Čitam i skitam”, što je simbolično, ali i višeznačno. Čitajući knjige, djeca mogu skitati, odnosno biti nešto drugo i otići na brojna mjesta gdje inače nikada ne bi to mogla. Ta mjesta mogu biti imaginarna, ali i stvarna, ali također može biti njihova mašta koja se razvija čitanjem. Stoga je želja nas u Gradskoj knjižnici Subotica bila da kruna putovanja (s) knjigom bude i putovanje u neki dio naše zemlje. Nije slučajno glavna nagrada bicikl, ali kako tu nagradu može primiti samo jedno dijete, izvlači se i 35 nagrada – putovanje. Izlet se organizira tijekom travnja ili svibnja i traje cijeli dan. Uz djecu putuje i 5 knjižničarki koje skrbe o djeci, s obzirom da su oni iz različitih škola, različite dobi, a govore srpskim, mađarskim ili hrvatskim jezikom.

Izlet se organizira uvijek s nekom temom. Do sada smo obišli Beograd, Novi Sad, Srijemske Karlovce i Prirodni rezervat Baru Zaslavicu, a pogledali smo izložbu dinosaura “Džinovi Patagonije”, izložbu riba, obišli ZOO vrt, pogledali film snimljen po tekstu braće Grimm u sinemplexu Tuckwood, posjetili grob pjesnika Branka Radičevića... Na ovim izletima izrodila su se nova poznanstva, od kojih se neka i sada održavaju.

Medijska promocija Kviza

Kao i sve aktivnosti koje se provode u Gradskoj knjižnici Subotica, i Kviz “Čitam i skitam” je kvalitetno medijski pokriven. Sve što nije zabilježeno kao da se nije ni dogodilo, poznata je izreka koja vlada u svijetu medija. Uspješnost Kviza svakako možemo zahvaliti značajnim dijelom i suradnji sa sredstvima javnog priopćivanja. S obzirom da Kviz traje dva mjeseca, što je dosta dugo razdoblje, potrebno je s vremena na vrijeme podsjećati djecu i nastavnike na ovu aktivnost. Također, mediji mogu doprijeti i do onih do kojih možda ne stignu informatorice i knjižničari. Iako informatorice običu svaku školu gdje predstave Kviz i ponude pomoć u animiranju djece, ne uključe se svi odjeli. Neki dođu i u Knjižnicu te ovdje popunjavaju online upitnik, negdje to nastavnici učine s djecom u školi, negdje im daju upute da naprave sami doma, a nekoj djeci nitko ne kaže niti jednu informaciju za Kviz. Iako je on svake godine u isto vrijeme, potrebno je djecu podsjetiti i svakako ih uputiti na djela koja trebaju pročitati ove godine. Tu značajnu ulogu imaju mediji koji mogu informirati i ovu kategoriju djece.

Uza sve to, Gradska knjižnica Subotica često informira i kroz svoje medije: kroz izlog Dječjeg odjela u koji postavlja knjige i potrebnu literaturu,

plakate i upute, preko panoa na odjelu, FB stranicama na kojima može često i uspješno promovirati Kviz, njegovu ideju i sve bitne detalje, do internetske stranice Knjižnice na kojoj postavlja sam Kviz s uputama, plakatima, galerijom slika odjela koji su se uključili u Kviz, najavljuje i informira o svim aktivnostima koje prate provođenje Kviza i slično.

Današnji naraštaji djece suvereno vladaju internetom i na ovaj način do njih možemo najbolje stići.

Sve ove aktivnosti dodatno oduzimaju vrijeme, ali su dobra sredstva u promoviranju Kviza, a sve u cilju poticanja djece da čitaju knjige.

Rezultati

Rezultati Kviza i njihovo značenje su višestruki.

Kratkoročno gledano, konačni rezultat je da djeca pročitaju određena djela i literaturu te sudjeluju u Kvizu za poticaje čitanja "Čitam i skitam", što je mjerljivo. Uz to, Knjižnica dobiva nove članove ili zadržava postojeće, što osim financijske koristi¹⁰ ima i onu drugu važniju kvalitetu, a to je da djeca (ponovno) čitaju knjige. Tijekom trajanja Kviza, Dječji odjel Gradske knjižnice Subotica kao i njene ogranke posjeti oko 3.000 djece iz 21 osnovne škole. To znači da se mnogo djece upoznaje s radom i mogućnostima knjižnice. Od njih se približno trećina učlani (oko 1.000 djece), a od njih oko 950 popuni online upitnik i sudjeluje u Kvizu. Možda bi broj učlanjena bio i veći, ali on je tijesno povezan s vremenom kada djeci ističe članarina, te je oni obnavljaju tijekom godine ili u jesen kada također imamo akciju.¹¹ Nažalost, zbog trenutačnoga nepovoljnog ekonomskog stanja u zemlji, korisnici se najčešće učlanjuju tijekom neke akcije, pa je Kviz "Čitam i skitam" jedna od njih. Na umješnosti informatorica i knjižničarki na Odjelu je da ih prijemčivim pristupom, dobrim fondom knjiga, zanimljivim aktivnostima i zadrže, odnosno da ne ostanu samo slovo na papiru, nego budu aktivni članovi Dječjeg odjela Gradske knjižnice Subotica. Djeca koja na ovaj način čitaju od malih nogu ostaju čitatelji, pa samim tim i članovi nekih knjižnica i kasnije u životu. Ovo je ulaganje u budućnost. To su dugoročni rezultati koji nisu odmah vidljivi, ali su više nego značajni.

¹⁰ Tijekom trajanja Kviza 2014. godine (u veljači i ožujku) učlanilo se oko 1.000 djece. Ovaj broj je zadovoljavajući i rezultat je dobro osmišljenje akcije koja nudi popust, ali i interesantnog zanimljivog sadržaja koji nudi – kviza.

¹¹ Tjedan dana prije rođendana Gradske knjižnice Subotica, koji je 13. listopada, također imamo akciju na svim odjelima za učlanjenje s 50 posto popusta te oprost plaćanja zakasnine.

Djeca koja su sudjelovala u Kvizu, a možda osvojila i neku od nagrada (mada to ne mora nužno biti uvjet), rado dolaze u Knjižnicu i uključuju se u druge programe.

Dobre strane Kviza su i to što djeca tijekom trajanja Kviza više puta dolaze u Knjižnicu. Kada se informiraju o Kvizu, dolaze po literaturu, ukoliko upitnik popunjavaju u knjižnici, potom na izvlačenje nagrada i drugo. Na taj način se bolje upoznaju s knjižnicom, ljudima koji tamo rade, ali i aktivnostima koje se još organiziraju na odjelu. Na umješnosti knjižničara je da ih pri tome upoznaju i sukladno njihovim zanimanjima ponude i druge naslove. Tako se stvara mogućnost da djeca ostaju u Knjižnici i dalje čitaju knjige.

Održivost projekta – budućnost Kviza

Ministarstvo kulture Republike Srbije već nekoliko godina financijski podupire ovaj značajan projekt Gradske knjižice Subotica. Sredstva koja odobravaju nisu velika, ali su značajna kod organiziranja izleta, plaćanja prijevoza i slično. Grad Subotica povremeno osigurava manja sredstva za provođenje Kviza “Čitam i skitam”. Međutim, ove 2014. godine, iz nepoznatih razloga, republičko Ministarstvo nije odobrilo sredstva za Kviz “Čitam i skitam”. Bilo je teže organizirati ga, ali ne i nemoguće. Sredstva koja se prikupe obnovom članarina, iako je članarina u spomenutom razdoblju svedena na minimum, mogu pokriti određene troškove, a tada se treba okrenuti većem broju pokrovitelja, koji bi donirali robu ili novac za ovaj značajan projekt. Svakako treba uzeti u obzir obnovu knjižnog fonda jer on mora pratiti potrebe i biti aktualan. To je zasigurno najveće ulaganje, ali možda i najvažnije. Jer u cijeloj ovoj priči knjiga treba imati središnje mjesto i od nje sve počinje. Ukoliko nemamo knjige, nemamo ni Kviz, ni aktivnosti, ni čitatelje, a ni budućnost.

Stoga je potrebno stalno sudjelovati na brojnim natjecajima koji se pojavljuju, možda i na međunarodnoj razini.

Zaključak

Čitanje je u krizi i potrebno je hitno reagirati kvalitetnim programima. Današnji klik, Y i digitalni naraštaji, kako ih sve nazivaju, skloniji su novim tehnologijama. Potrebno je više umješnosti da bi zavoljeli knjigu i čitanje. Svakako, jedan od načina je primjeniti nove tehnologije u svrhu populariziranja i stvaranja čitalačkih navika. No, potrebno je biti obazriv i ne prijeći granicu. Knjiga mora biti polazište, središte i cilj ovih aktivnosti.

Kviz za poticanje čitanja "Čitam i skitam" Gradske knjižnice Subotica osmišljen je da pomogne djeci (ponovno) steći čitalačke navike, da razvija jezičnu kulturu, potiče im maštu, kreativnost te razvoj inteligencije uza suvremeni pristup knjizi! U početku u obliku papirnoga tiskanog upitnika, a danas kao online upitnik na mrežnoj stranici Knjižnice, povezuje tradicionalni način čitanja – knjigu sa suvremenim tehnologijama. Kviz se provodi na sva tri službena jezika Grada Subotice (srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku).

Dobri rezultati ohrabruju, ali i obvezuju na stalno i daljnje traganje za dobrim rješenjima, a sve u cilju da se knjiga i čitanje vrati na mjesto koje joj pripada.

Dječji odjel je najvažniji odjel svake knjižnice. To su vrata na koja ulaze budući čitatelji. Ono je rasadnik stalnih članova i ljubitelja knjige i čitanja. Stoga Dječje odjele treba s posebnom pažnjom njegovati i razvijati, kako bi mogli ostvariti i razvijati svoje poslanje.

Knjiga djeci – radost Bibliotecci!

LITERATURA

Ilić, Pavle; Olivera Gajić; Milanka Maljković. Kriza čitanja : kompleksan pedagoški, kulturološki i opštedruštveni problem. Novi Sad : Gradska biblioteka, 2007.

Miler, Žoel; Miler Žan-Luj. Menadžment biblioteka : rukovođenje zaposlenima. Beograd : Clio : Narodna biblioteka Srbije, 2005.

Brofi, Piter. Biblioteke u dvadeset prvom veku : nove usluge za informaciono doba. Beograd : Clio, 2005.

Dani matičnih biblioteka Srbije 2008 Biblionet. Bibliotečke usluge. Beograd : Zajednica matičnih biblioteka Srbije; Subotica : Gradska biblioteka : 2008.

Jovanović, Ivana Arsić. Planeta čitalac : priručnik o razvoju publike u bibliotekama. Pančevo : Gradska biblioteka Pančevo ; Beograd : Udruženje Kulturis : 2014.

Center, Sandra. Kako zavoljeti knjigu i čitanje. Đakovo : Tempo, 2007.